

T A R İ H VESİKALARI

Sayı : 2

Ağustos 1941

Cilt: I

İNGİLTERENİN AKDENİZ HAKİMİYETİ HAKKINDA VESİKALAR

“1798 — 1805,,

İngilterenin Akdeniz hakkında, göze çarpacak şekilde siyasî faaliyet göstermesi XVIII inci asrın ilk yıllarında başlar. İspanya veraset harplerine İngilizlerin girmesini neticelendiren sebeplerden biri de Batı Akdeniz meselesidir. On üç sene süren bu harplerin sonunda Cebelüttarik Büyük Britanyanın eline geçmiştir. XVIII inci asrın son yıllarında Napolyon Bonapartın Mısırı istilâsı İngiltere için hayati bir şekil almıştır. Şark ile olan ticaretini ve Asyadaki müstemleke imparatorluğunun emniyetini korumak için İngiltereyi Fransa ile karşı karşıya görüyoruz. İngiltere Osmanlı İmparatorluğunun tamamıyeti prensibi arkasında Osmanlılar ve Ruslar ile işbirliği yapıyor. Rus ve Osmanlı donanması Fransızları yedi Yunan adalarından koğarken İngilizler de, Fransız donanmasını Abuhurda yakıyorlar ve Maltayı Fransızların elinden alıyorlar. Osmanlı orduları Mısırdan Fransız kuvvetlerini çıkaramayınca İngilizler Mısır topraklarına asker çıkararak Osmanlılara yardım ediyorlar. Fransızlar mağlûp olarak memleketlerine dönüyorlar ve Akdeniz meselesi de zâhirde Napolyonun Mısırı istilâ teşebbüsünden evvelki vaziyete irca edilmiş oluyor. Hakikatte İngilizlerin Akdenizde müdahalesine yol açan bu Fransız teşebbüsü İngilizlere Akdenizde kuvvetli hakimiyet adımları attırılmış bulunmaktadır:

12 Cebelüttariktan sonra İngilizler Maltaya da sahip olmuşlardır. Donanmalarına, Akdenizde baş kaldıracak herhangi bahrî bir kuvvet kalmamıştır. Bu mühim tarihî vak'alara dair Başvekâlet arşivinde mevcut vesikalardan bir kısmını tarih ile uğraşanlara faidesi dokunur ümidile neşre ediyoruz.

Vesika I Fransızları Tulondan Mısıra getirmiş olan donanmanın Abuhurda İngiliz donanması tarafından yakıldığına dair Rodos müteselliminin hâvadis kâğıdı.

Vesika II Abuhurda, Fransız donanmasının İngiliz donanması tarafından nasıl muharebeye icbar edilerek yakıldığını ve batırıldığını bildirmektedir. İngilizlerin Abuhur zaferi İstanbulda büyük sevinç uyandırmıştır. Bu zafer haberinin gelmesinden sonradır ki Babiâli Fransaya karşı ilânı harp edebilmiştir.

- Vesika III Abuhurdaki zaferinden sonra büyük şöhret kazanan ve ileride İngilterenin, Akdeniz filosu kumandanlığına tayin edilecek olan Amiral Nelson Osmanlı hükümetinin iltifatlarından memnuniyetini bildirmektedir. Vesika, aynı zamanda Akdenizde Türk, Rus, İngiliz donanmalarının müşterek bir hattı hareket takibine dair, düşünceleri ihtiva etmektedir. 5
- Vesika IV Napolyonun Mısırdan firarı Osmanlı ve İngiliz donanmalarının lüzumu kadar sıkı bir kontrol temin edememiş olmasından ileri gelmişti. Bu cihet Serdarı Ekrem tarafından padişaha bildirilmiştir. Padişah, Kaptanı Deryaya yazdığı hattı hümayünda Napolyonun firarı hâdisesine benzer hâdiselerin tekerrür etmemesi için tedbirler alınmasını emretmiştir. Dördüncü vesika Kaptanı Derya Hüseyin Paşanın, alâkadar makama, tedbirlerin alındığını bildiren mektubudur. 11
- Vesika V İngilizlerin Mısır üzerindeki müstakbel projelerine aittir. İngiliz donanmasında bulunan bir Osmanlı casusunun Kaptanı Derya Hüseyin Paşaya bildirdiğine göre, İngiliz zabitanı Mısırın İngiltereye lüzumundan bahs etmişlerdir: Osmanlı İmparatorluğunun zayıf olduğunu, Mısır müdafaaya muktedir olmadığını İngilizler Mısırdaki olmadığı takdirde bir başka devletin onu işgal edebileceğini söylemişlerdir. Hüseyin Paşa böyle bir ihtimalin tahakkuku halinde İngilterenin Akdeniz ve Afrikadaki durumunun alacağı şekli bir harita üzerinde tesbit ederek padişaha yollamıştır.
- Vesika VI Mısır seferinin muvaffakiyetsizlikle neticelenmesinden sonra dahi Fransızlar Akdenize hâkim olmak projelerinden vazgeçmemişlerdi. Zaman zaman Mısır ve Moraya taarruz için seferi hazırlıklar yapmağı düşünmüşlerdir. Bu sebepten dolayı da Osmanlı topraklarının taarruz mevzuu olacağı şayieleri devretmiş durmuştur. Altıncı vesika Fransız donanmasının Tunus ve Trablusgarp cihetlerine gelmesi ihtimallerinden ve bu ihtimalleri önlemek için alınması lâzım gelen tedbirlerden bahsetmektedir.
- Vesika VII İngiliz elçisinin takriridir. Fransa ile İspanyanın müttefik olduğundan bahsetmekte ve İspanya elçisinin Babıâli tarafından kabul edilmemesi için mucip sebepler serd etmektedir. Mısır aleyhinde, Fransız ve İspanyol donanmalarının müştereken çalışabileceği mucip sebeplerin sıklet merkezini teşkil etmektedir.

Enver Ziya KARAL

I

Rodos mü-
teselliminin
Abuhurda
fransız do-
nanmasının
İngiliz do-
nanması ta-
rafından ya-
kıldığına da-
ir havadis
kâğıdı.

Devletlü inâyetlü hasafetlü merhametlü veliyyüniam vefirülcudü vel-
kerem efendim;

Arzuhali abdi kadîmi çakeri müstet'ileridir ki mahı Saferülhayrın eva-
hiri [1] yevmi ahed [2] tulûu şemsten sonra brik [3] tabir olunur Fransız-
ların olarak bir kıta cenk sefinesi Rodos limanına duhul resen bend
eyledikte der saat, ahaliden müsellâh olarak kayıklar ile asker üzerine
varup bir nefer kapudan ve altı nefer officiyal [4] ve 77 nefer kefer
cümlesi seksen dört nefer Fransız keferesi taşra ihrac olunup kale hâp-
sinde ipka ve derunu sefinede mevcut alât ve eşyası marifeti şer'ile sebtü
defter olunduktan sonra kapudanı mersume celî ve hafî kiraren sual ve
tahrir olundu. İskenderiye tarafına zuhûr eden Fransız donanmasının bir
kıta üç anbarlı ve on iki kıta kapak kaldırır ve dört kıta brik tabir
olunur sefain Abukır altında Matya nam pişgâhında lenger endaz üzere
iken Saferülhayrın on yedinci günü [5] yevmi selâsede [6] İngiliz donan-
masından bir kıta üç anbarlı ve on üç kıta kapak kaldırır ve bir kıta
firkateyn bir kıta brik sefinesi deryadan zuhûr, Fransız sefaini lenger
üzerinde iken üzerlerine hücum, kablelmağrip muharebeye şurû, saat
dörtte nisfülleylden akdemce Fransızların üç anbarlı sefinesi ateş alup,
cephanesi yanub etraf sefaini saire ile subha değin top endahtiyle mu-
harebe, ferdası yevm; aralık aralık top dahi istima edüp sefinei mersum
Fransız sefinelerinin karağol (karakol) sefinesi olmakla gece ile firar,
tarihi mezkûrda limanı Rodosa duhul, takrir ve yedinde olan curnaldan
tâshih ve mersum Deboş, [7] kapudana tahrir olunup Fransız donanmasının
sefaini mezburdan gayri, İskenderiye garp limanında kapak kaldırır iki
kıta sefain, biri hastalar ve bir kıtası tamir için ve altı kıta firkateyn,
sair iki yüz elli, iki yüz altmış kıta mikdar korvet sefaini ve karaya
çıkardığı 25000 mikdar asker olduğunu, Mısır tarafından berren havadise
dair haber olmadığından kapudanı mersumun berminvali muharrer bilâ
takrir ve yedinde olan curnaldan müsteban olan havadisi mezkûrun
iş'arına tahriri arzuhali çakeraneye mücaseret ve acaleten berren menzil
ile firistadei hâkipayı devleti inâyetmasirleri kılındı. İnşallahütaala vasılı
hâkipayı devlet ve peyvestei enzarı inâyeti asifaneleri buyuruldukta canibi

[1] 1798 yılı Ağustos sonları

[2] Cuma

[3] Fransızların Bricks dedikleri bir nevi gemi.

[4] Officier. Subay demektir.

[5] 2 Ağustos 1798.

[6] Pazar.

[7] Dubos olması muhtemel.

şükrân kulların enzaı eltafi hidivaneleriyle sayedar buyurulmak babında emrüferman devletlü inayetlü asafetlü, merhametlü veliyyünniam vefirülcüdü velkerem efendim sultanım hazretlerindir.

2 13 213 [1]

Arz: [2]

Rodos mütesellimi kapudan kullarından şimdi varid olan kaimedir. Mazmunu kaimeye nazaran İngiltere donanması Abukır limanında Fransız sefinelerini bulup muharebeye şurû etmiş olmalarıyla inşaallahütaala bunlar gerek Abukır limanında ve gerek İskenderiyede olan Fransız donanmalarının kârlarını itmam ederler. Tarafı berden haberleri olmadığı muharrer olmağla ferman menlehülemrindir.

Padişahın
hattı hüma-
yunu

Benim vezirim elhamdülillâh haz ettim. İnşallâh cümlesi kahrolur. İngiltere elçisine ifade oluna. [3]

II

İngiltere do-
nanmasının
Abuhurda
franzız do-
nanmasını
yaktığına
dair Kıbrıs
muhasıslının
havadis kâ-
ğıdı

Devletlü, inayetlü, merhametlü Efendim Sultanım Hazretleri

Memur tataran kullarını Akkâ iskelesine tavsil ve avdet iden kayık engin deryada bir aded sefineye tesadüf ve mekslerini sefineden işaret ve derhal filika nüzül ve kayığı mezkûr üzerine gelüb ne taraftan gelüb kangı canibe gitdiklerini istisâl ve Kıbrıs geleceklelerini kayıkda olan ademlerimiz ba'delihbar sizler kimi taharri edersiniz deyü istifsarlarında, bizler İngiltere sefinesiyüz, ve konsolosumuzdan donanmalarımızın ne tarafda oldukların haberini tashih ideceğiz deyü cevap verdiklerinde, ademlerimiz gelüb tahrir eylediklerinde, başka hakeza bir sefine dahi Magosa kalesi karşısına gelüb İngiltere konsolosunu süal eyledikleri haberi savbi bendegâneme geldiği anda Fransalunun hiyelü hud'ası ihsas olunub tecessüsü hususu sefaine mübaderet esnasında Cezîrede vaki Tuzla iskelesinde mukim İngiltere konsolosu tarafından bir kıt'a mektub vurud ve İngiltere sefinesi olarak 14 büyük sefineler İskenderiyeye karib Abuhure gelüb Fransalunun Abuhurda olan kapak kaldırır sefinei menhüselelerini bulub ledelmuharebe yedi adedini ihrak ve gark ve altı adedini harben zabteylediklerini tahrir ve iş'ar itmekle konsolosu mersumun mektubu dahi hakıpayı devletlerine takdim olunmakla hususu mezkûr muhatı ilmi âlileri buyurulacağı ve İngiltere sefineleri bundan akdemce Mora suların-

[1] 27 Temmuz.

[2] Sadrazamın mütaleası

[3] Başvekâlet arşivi sandık 38 hat 24.

da França paavrasıyle [1] Zantale [2] bir aded sefine zapt etmiş olub Abuhurda Fransalunun kebir sefinelerini zaptı esnasında ilerinde mevcut ehli islâm üserasından beş nefer üsera sefinei mezkûr ile Tuzla iskelesine geldikleri ve hususan muharebe vukuunu takrir eyledikleri.

Bundan akdem França cümhuru tarafından Maltanın zaptolunduğı[3] evanda deruni Maltada mevcut ehli islâm esirlerini cümleten Fransa taraflarına ib'ade ve fakat ilerinden Cezayirli ve Tunuslu 14 nefer üserayı patronesi olan kapdan Cori sefinesine vaz' ve Maltadan Bonaparta ile doğru İskenderiyeye gelüb badelistilâ Bonaparta ceneralın rakib olduğı üç anbarlı sefinesiyle iki alabandalı on beş aded sefine İskenderiyeye karib Abuhur limanına bırakub limanı mezkûrda timur üzerinde iken saferülhayrin 16 ncı günü [4] İngiltere donanması iki fırkateyn gelüb, Fransa sefinelerinin halini teccessüs ve avdet idüb üç günden sonra badelasır iki alabandalı on iki sefine ve iki fırkateyn 14 aded İngiltere sefaini alâmetsiz, top menziline geldiklerinde, Franalı İspanyol sefaini memuliyle bir boş top endaht ve tefekkudi halleri sadedinde iken İngilterelü alâimini nasb ve bir alabandada Fransa sefinesinin birisi ki Bonaparta ceneralın sefinesini üç milyon akesiyle ve 700 nefer melâinle gark idüb biri sancak biri iskele olub on bir saat mütemadi muharebe ve Fransa sefainlerinden beş adedini ihrak ve dokuz adedini harben zapt ve teshir ve dört aded sefaini makhuru firar ve İngiltere donanması ahzeyledikleri, Fransa sefainlerinin sergerde ve kapdanlarını ahkoyub maada melâinlerini uryan ve nalân koyverdiklerini ve deruni sefaini mazbutelerinde bulunan Malta üserasından Cezayirli Ahmed ve dört aded refiklerini, İngiltere ulûfe ile ahkoymak murad eyleyüb merkum kulları dahi bilâdi islâmiyeye gönderilmelerini reca itdüklerinde Mora sularında aldıkları Zanta sefinesinin top ve cephanesini ahkoyub, kapdan ezkadim İngiltereye gidüb gelen Venedikli olub aşinaları olmak tekarrübiyle ve üseraları bilâdi islâmiyeye çıkarmak şartıyla yalnız tekneyi kapdanı Mersüme bağışlayub ve yedine memhur patente verüp kimseye mani olmamalarını ve İngiltere Efendisi olub küşad verilüb mahi rebülevvelin yedinci günü [5] Tuzla iskelesine varid olan Zanta sefinesi derunundan çıkan Cezayirli Ahmedin ve refiklerinin takrirleri idüğü.

[1] Fransa bayrağı.

[2] Zanta.

[3] 13 haziran 1798.

[4] 1 ağustos 1798.

[5] 25 ağustos 1798.

Mezkûr Zantale kapdanın sefinesi derünundan çıkan üseradan Cezayirli Ahmed kullarından ehali İskenderiyenin hareketleri neveçhile olduğunu süalimizde gerçi bizlerin malûmu olmayub ancak İngiltere sefinelerine Türkî, Arabî bazı ecnas zehayir getürüp fûruht eylediklerinde İngiltere donanması ceneralı urbanlara süal eyledi. Niçün vurub helâk itmezsiniz didiğinde, bizlerin istişaremiz Fransa keferesi derunu şehirden kariyeleri zapt için askerini bir mikdar dağıttıktan sonra cümlemiz ittifaken üzerlerine hücum ve mesturei hâk helâklerine ikdam edeceğiz deyu urban tüccarının takririni esiri merkum ifade etmekle malûmu devletleri buyurulmak için iş'are cesaret kılındı, aından başka Fransa tayfalarından birer ikişer taşra gittiklerinde urbanı mezkûrlar katliâmından helâs olmadıklarını dahi ihbar etmekle iş'are iptidar kılındı.

Osman

Arz : İngiltere donanmasının İskenderiyede Abuhur pişgâhında Fransız donanmasının üzerine hücum ile ne vechile gark ve Hurk edildiğine dair ve İngiltere donanması amirali canibinden vukuu muharebe ve galebeyi natık varid olan evrak gönderildiğine mütedair şimdi Kıbrıs muhassıllarından gelen kaimedir. Maddei merkumenin sıhhatinde kat'a şek kalmayıp inşallahurrahman kariben Mısırdaki keferenin dahi mazharı kahridimar olmasına mukaddeme kabilinden olmak hali tefe'ül olundukta ve frengiyülibare olan kâğıtlar derakap tercüme olunmakta olmakla tanziminde hakipayi hümayunlarına arz olunacağı ve bu husus İngiltere elçisine dahi derhal ihbar olunup frengiyülibare kâğıdın dahi irae olunacağı malûmu âlileri buyuruldukta emrû ferman hazreti menlehülemdir.

Hattı Hümayun

Elhamdülillâhi taalâ, İngiltere elçisine ve Rusya elçisine tebşir olunsun bu kâğıtla gelen evrak tercüme olunup irsal oluna. [1]

III

Amiral Nelsonz ile Kapitanı derya arasında cereyan eden mektuplaşmaya dair vesika

Veliyünniama Efendim

İki gün mukaddem İngiltere amirali Nelson tarafından kaptan beye ve Rusya amiraline başka başka mektuplar varid olup mazmumunda tarafı saltanatı seniyyeden kendü hakkına vaki olan inayeti aliyye ve hüsnü teveccühü celileden ziyadesiyle teşekkür ederek elyevm Anapoltan [2]

[1] Baş Vekâlet Arşivi sandık 38 hat 5.

[2] Napoli

limanında lenker endaz olduğunu ve donanmayı hümayun tarafından habere intizar eylemekte idugi tahrir ve beyan eder. Amirali mumaileyhin işbu mektubu mealine nazaran mukaddema boğazda Kaptan beyin amirali mumaileyh tarafına gönderdiği mektup ve muahharen Ayamoradan [1] irsal olunan mektubu amirali mumaileyhe vâsıl olmadığı münfehim ve ayan olmak mülâbesesiyle derhal amirali mumaileyhimin mektubuna cevap olarak dünkü gün kaptan bey tarafından merasimi dosti ve muhabbete dair tabirâtı lâıkiye ile amirali mumaileyhime fren-giyülibare bir kıt'a mektup tahrir ve mukaddema boğazdan ve badehu Ayamoradan yazılan mektupların mealinden ve donanmayı hümayun Rusya donanmasıyla maan Fransa yedine girmiş cezireleri badezzapt elhaleti hazihî Korfo ceziresine vürud ve kale limanını muhasara ve tazyik etmekte idugi hususlarından berveçhi tafsil bahis ve beyan olunarak İngiltere donanması dahi ne vechile hareket edecek ise donanmayı hümayun tarafına bildirilmesi ve bu bapta tarafeynden daima muhabere ve mükâtebe merasimine riayet olunarak müttefik donanmalar birbirlerinin ahval ve harekâtından habîr ve agâh olmak lâzımı maslâhattan idugi keyfiyatı derc ve tastir olunup bu siyak üzere Rusya amirali tarafından dahi İngiltere amirali mumaileyh tarafına tesyir olunduğu ve bu defa Anapolide mukim Rusya elçisi tarafından bu tarafta Rusya amiralına varid olan mektupta Anapoli kralının bir takrip ile Fransaluye ilânı harp etmek çayegir zamiri iken Devleti Aliyye ve Rusya donanmaları bilittifak bu havaliye vürut ve cezireleri ahzû zapt eylemesi krali mumaileyhe ziyadesiyle baisi kuvvet olmaktan naşı krali mumaileyh derhal kırk bin mikdarı asker ihrac ve Roma hudutlarına irsal eylediği münderiç ve mastur olduğunu ve bu takdirce Angonede [2] olan Fransız askeri kendü başları galesine düşecekleri zâhir idugini Rusya amirali mumaileyh şifahen kulunuza ifade ve beyan etmiş olmakla keyfiyet malûmu veliyün-niamaneleri buyurulmak için iş'ara iptidar olundu baki emir efendimindir.

24 - C. - 213 [3]

Mahmut Raif [4]

[1] Mora

[2] Ancone

[3] 27 Teşrinievvel 1798

[4] Anbar emini İsmail efendinin mahdumudur. Yusuf Agâh efendi ile İngiltereye gitmiş eenebi dili öğrenmiştir. Avdetinde kendisine İngiliz Mahmut denmeğe başlanmıştır. Kabakçı Mustafa isyanında ilk öldürülenlerdendir.

IV

Napolyonun
Mısırdan fi-
rari üzerine
kaptan pa-
şaya gönde-
rilen mek-
tuba cevap

Devletlü saadetlü ra'fetlü utufetlü kerimüşşimem sultanım hazretleri

Bu esnada canibi serdarı ekremiden rikâbı hümayuna varit olan tahriratta orduyu hümayunun müsteînen billâhi taalâ âda üzerine mütevcihen Şamı şerifden hareketi beyanile tenkili düşmen maddesinde lâzım gelen tedabirin icrasına ikdam olunmakta iduği ve keyfiyet ol havalide olan donanmalara dahi ba tahrirat tefhim olunarak bimennihi taalâ orduyu hümayunun Yafaya vusulünde âdanın bahren dahi işgaline sa'yü itina olunması tenbih ve iş'ar olunmuş olduğundan başka Bonaparta me'lununun imdat götürmek suretinde çent kı'ta tekne ile vilâyeti canibine firar eylediği [1] Mısır taraflarından orduyu hümayuna tevarüdü tahrirat mealinden müsteban olduğuna binaen bu husus dahi canibi hazreti sedaretpenahiden donanma başbuğu Abdülfettah Beye ve İngiltere kumandanı İsmite tahrir buyurulmuş iduği muharrer ve mestur olduğu beyanile Devleti Aliyye ve İngiltere donanmalarının ol havalide geştü gûzar ederek Dimyat ve sair olsevahilde fütühatı celileye mazhar ve muvaffak olmağa sarfı iktidar ve eğer tasavvur ve tasimim ve iktihame muvaffak olamayup mevsimi derya güzeran eder ise olvakit kara askerini orduyu hümayuna isal için Yafaya irsal ve teslim ve her bir hususunda orduyu hümayun ile muhabereye ibtidar eylemeleri vesayasını tekrar başbuğu mumaileyhe ve sair iktıza edenlere iş'ar ve tefhim ve mesfur Bonapartenin firarı muhakkak olduğu surette badezin iktıza eden levazım tabassur ve agâhının icrasına dikkat eylemeleri tekidate dahi etrafıle tahrir ve terkim olunmasını mütezammın irsal buyurulan kaimei kerimaneleri arayışı enamili vürud ve bilcümle mezamin kabzı karini ittilâi senaveri muhalesat nümudları olmuştur. Nefselemir bu bapda lâzım gelen te'kidatın başbuğ ve kumandanı mumaileyhanın iş'ar ve terkimi muktezayı tabiati maslahattan olmakla mukaddema donanmayı hümayunun Kıbrıs gelmeleri zarurî olup tevbihe müstahak olmadıkları nemud ise dahi bundan sonra tezayüdi ikdamlarına vesile olmak için İskenderiyeye ve ol havalide geştügûzar etmeleri muktezayı memuriyetlerinden iken havalii mezkûreyi boş bırakup düşmanın halinden agâh bulunamamaları ve mesfurun firara fırsat bulması kendulerinin gafletlerinden neş'et etmiş olduğu tevbihati nevima derc olunarak fimabaid ol havaliden ayrılmayup daima levazımı tebassur ve agâhının icrasına ve lâini mersumun tekrar Mısır canibine penahide ne olamayacağı vechile etrafın sed ve bend olunmasına ihtimam ve dikkat ve mersum zuhûr eder ise derakap üze-

[1] 23 Ağustos 1799

rine varılıp ahz olunması hususuna kemali ikdam ve gayret eylemeleri te'kidatı iktiza eden vesayayı lâzime ile tarafı senaveriden başbuğ ve kumandanı mumaiylehümaya başka başka kaime tahrir ve aceleten tesyir olunmağla tahriratu mezkûreye cevap olarak mumaiylehadan bundan sonra ne vechlie haber zuhûr eder ise derakap savbı samilerine takdime müsareat kılınacağı ifadesiyle arizei senakârı terkim ve firistadei lâzimüt-tekrimleri kılındı. İnşaallahü tealâ leda ba'delvusul olbapda ferman devletlû saadetlû refetlû utufetlû kerimüşşimem sultanım hazretlerindir.

23 N. sene 214 [1]

Hüseyin [2]

V.

Arz

Bonapartenin Mısırdan firarı havadisine dair sadrıazamları kullarından vürud eden tahrirat maali kapudan paşa kullarına tahrir ve fimabaid İskenderiyye ve havalisinde meddi enzari basirete dikkat ve gafletten hazer ve mücanebet eylemeleri vesayasını donanma başbuğuna ve sair iktiza edenlere tekit eylemesi ihtar ve taştir olunmuş olduğuna binaen işbu kaime tahriratu çakerinin cevabı idugi malûm buyuruldıka emrûferman hazreti veliyyülemir efendimizindir.

İngilizlerin Mısır üzerindeki emellerine dair Kaptan derya Hüseyin Paşanın pa-dişaha mektubu

Devletlû saadetlû refetlû utufetlû celiyyülhimem sultanım hazretleri İşbu tahrir edeceğim madde gayetülgaye esrarı hafıyyeden olup bu maddeden ferdü kimesne agâh olmak ve lakırdısı cüz'i meydana çıkmak lâzım gelirse maazallah mazarratı gün gibi âşikâr olduğundan ketm buyurulmasını evvelce tekid eylemişmidir. Allaha emanet.

Bir iki senedenberi İsmi [3] sevahili Arabi tanda bulunduğ müddette Kıbrıs sükânından Tomas nam zimmî lisan aşına olduğundan mersumun yanında beraberce bulunup tercümanlık hizmetinde olmuştu. Kasımdan evvelce mezunen vilâyetine gitmiş olmakla Keyt [4] amiralin donanma ve askerle geleceği haberi vürudunda yanında tercümanlık için lisan bilir bir âdemin bulunması lâzım olduğundan Kıbrısa buyuruldu gönderilüp mersum Tomas celbolunmuştu. Şimdi amirali mumaiyleh yanında tercümandır. Mersum bir sadık âdem olup hattâ geçen sene İsmi'in etrafı müdahalesinden ve irtikâbatından şikâyet etmekte idi. Mersum geçen sene ve bu sene aralık aralık atıyye ve hediye ile maz-

[1] Ağustos 1799

[2] Kapdanı derya Küçük Hüseyin paşa.

[3] Sidney Smith, Şarkî Akdeniz İngiliz Filosu amirali

[4] Keith

harı ihsan kılınmakla umuru harbiye ve askeriye dair amirali mumailiyh yanında cereyan eden sohbeti ve bazı mükâlemei hafiyeleri tarafıma ihbar eylemesini tavsiye eylediğime binaen tercümanı mersum yanıma geldikçe vâkıf olduğu hususâtı ihbar eder. Bugünlerde tercümanı mersum gelip bir maddeye vakıf oldum size gayet esrar olarak ifade edeceğim. Lâkin eğer benim bu ifadem meydana çıkar ise beni deryaya atıp helâk ederler. Deyu ketmini reca eyledikten sonra şöyle cevaba başladılar ki: Bu akşam Keyt amiral ve donanmanın riyalesi olan Ricar [1] amiral (Minorka) dan beş gemi ile gelen amiral ve serkâtibi ve Keyt'in donanmada olan biraz maiyyetleri velhasıl işbu güzide kimseler taam üzerinde birbirleriyle sohbetleri esnasında ben dahi meclislerinde idim. Sekir hallerinde böyle söyleştiklerini: İklimi Mısırî Françelü yedinden aldığımızdan sonra böyle cesim iklimi Devleti Aliyye muhafaza edemez.

Bir aralıkta yine düşman gelip istilâ eder. Bizim askerimiz Mısır içinde kalmaludur. Mısırın sair memleketlerinde Osmanlı askeri dahi olsun amma İskenderiyede Osmanlı askeri olmaz. Yalnız bizim yedimizde kalacaktır ve memuriyetimiz dahi böyledir. İskenderiye ahâlisi ehli islâm olup yalnız İngiltere askeriyle nasıl idare olunur denilirse bahri Kulzemden gelen donanmamızda bulunan asker içinde Hind askeri vardır. Anlar dahi arap gibidir. Anlar vaz olunur. Ve İskenderiye müstakil bizim olmalıdır deyu söyleştiler. Amma bu lakırdıyı şimdi meydana çıkaracak değildir. İklimi mezkûr tamamıyla alındıktan sonra İskenderiyeyi canibi devletten istiyceklerdir deyu haber vermekle İngilterelûnun zâhirde bize renk verdikleri de yoktur. Sizin askeriniz Mısırdaki o'sun lâkin İngiltere askeri yalnız İskenderiyede kalsun bize sonra diyeceklermiş. Septe boğazı İngiltere yedindedir ve Arabistan arazisinin dış deniz canibinde Kap dö Bonesperans dedikleri mahal ki Türkçe Ümit Burnu dedikleri yerdir. Evvelden Felemenk tasarrufunda iken olmahalli Keyt amiral alup şimdi İngiltere yedindedir. Amiral Blânket maiyyetiyle birtakım donanma ve kara askeri dahi Bahri Kulzemden Süveyşe geldiklerinin haberi vürud etmekle mektubu manzurum oldu. Süveyş Denizi İngiltere yedindedir. Bu defa İskenderiyeyi dahi kendulere tahsis ettikleri vakitte Süveyşten İskenderiyeye bir hat çekilse arazii Arabistan bir ada gibi kalur ki gerek Septe ve gerek Kap dö Bonesperans Burnu ve Süveyş ve İskenderiye ki dört tarafı İngiltere tasarrufunda olmuş olur. Şu mahaller malûm olmak için haritadan bu kıt'ayı bir kâğıda çıkarıp tarafı şeriflerine irsal eyledim. ledennazar malûmu âlileri de olur. Süveyş denizi içinde donanması çoğalıyor ve Hinde yakın olmak hasebiyle bir taraftan askerini celbediyor ve İskenderiye ellerinde olmadığı gibi tüccar gemileri dış denizden altı

[1] Richard

aylık yerden dolaşmağa ne hacet şimdi de Ciddeye atlayan İngiliz gemileridir. Olvakitte Süveyşe inilip andan İskenderiyeye indirirler. Hind iskelesi Süveyş olur. Dış deniz iskelesi İskenderiyeye olmuş olur. Keyt amiral maiyyetiyle bir takım donanma ve sair yüz elli pare yük gemileriyle ve bu kadar kara askeriyle geldi. Bir takım donanma ve kara askeri amiral Blânket maiyyetle ve kara askeriyle Süveyşe geldi. İtalya semtlerinde üç bin kadar askerleri varmış, Sicilyanın Fransa ile ittifakı hasebiyle ol askeri dahi götürceklerdir. Biz bir kaç tekne ile biraz askerinin masarifini istiksar ediyoruz. Bunların bu kadar takım takım donanmaları ve bir kaç mahalde kara askeri var ki masarifi kendulerinindir. Ne kadar masarifi kesire ile vücade geleceği müitalea buyrula. İttifak için bu masraf ve külfeti ihtiyar ederlermi? Haber aldığıma göre memuriyetleri ve maksutları böyle imiş Maltayı muhasara eyledikleri vakitte alıp Moskova vermeği taahhüt edip senet vermişlerdi. Zaptedildiği gibi vermeyip beyinlerinde seferi mucip olduğu malûmdur. Bu maddenin fûruatı mutalea olursa çok mana çıkar. Heman niyetleri ne olduğu şimdiden bilmeniz için ifham eyledim. Şu tahrirattan agâh olurlarsa bize muzır olacağı aşikâr olmakla lütfedip hiç ahade ifşâ buyurmayup ketm ve ihfa buyurmanız müsted'adır. Bu bapda ferman menlehülemdir. [1]

22 Z 315

Hüseyin

VI

Fransızların Morayı istilâ etmek niyetinde olduklarına dair ihbar

Şevketlû, kerametlû, mehabetlû, kudretlû velinimetim efendim
Dünki gün Rusya vesair bazı elçilere İzmirden tahrirat zuhûr etmiş olmağın Marsilyadan yirmi iki günde İzmirde vürud etmiş bir kıt'a sefine kapudanının ihbarına göre Tulonda mevcut olan Fransa sefaini ve bilcümle kara askeri mahı kânunusaninin on yedinci günü Tulondan huruç etmiş ve Sicilya sularında bulunan İngiltere amirali Nelson bu keyfiyeti ledelistima zikr olunan Fransız donanmasının mahalli teveccühünü istihbar için sagir sefineler tayin eylemiş olduğu ve donanmayı mezkûrun ne tarafa gitdiği sahihan haber alınamadığı marüzzikir tahriratta mastur olduğunu Rusya elçisi vesairleri tercümanlariyle mahremane bugün ihbar eylediklerinden başka bazı malûmata nazaran salifizzikr Fransız donanması Tulondan çıkub Nelsona tesadüf etmiyerek İrlandaya asker dökmek niyetiyle „Cebelittarik“ sularına teveccüh eylediği ve haberi ahar olarak Arab yakası tabir olunan Tunus ve Trablus tarafına sarkub

[1] Topkapı arşivi No. 980.

berulara gelmek meramında idüğü rivayetleri istiraka olan, âsardan ve bugüne havadis sıdku kizbe ihtimali olacak keyfiyatdan olub ancak Françalunun bundan akdem Mısır tasallûtu Tulondan huruç ile bugüne bağdeten olmuş idüğü tecrübesi derhatır olduğundan maada bugünlerde Halet [1] efendi vesair taraflardan vürud iden havadis ve ihbar bu suretde bir neticeyi müsaddak olduğu zâhir olmağla derhal Girid ve Kandiye ve Kıbrıs vesair o makule iktıza eden mahallere hafi kaimeler tahrirle Tulondan donanma hurucu mektümen badelhikâye sıdku kizbe ihtimali dergâr ise de sıdkı takririne göre sureti teveccüh ve niyetlerinin istihbarı ve levazımı takviyet ve tahkimin istihsali vesayası vilât vesair lâzım gelenlere etrafiyle inba ve hilâfı vaki şayia hudusünden mücanebet olunması tekidatı dahi derc ve imlâ olduğundan başka kapudan Paşa kulları bugün cuma olmak münasebetiyle resmen Babîâliye gelmiş bulunduğu keyfiyet anımla dahi müzakere olunarak Mora ve kapdan bey tarafına bu babda muktazi olan talimat ve ihtaratın ihzarı müşarünileyh bendelerine tefhim ve Mora ve İnebahtı ve kapudan bey caniblerine savbı ubeydanemden dahi tahriratı hafiye terkim olunduğu ve buna dair muahharen celb ve istihbar olunan keyfiyet ve asâr bilâtehir huzuru âlilerine iş'ar olunacağı malûmu hümayunları buyuruldukda emrû ferman hazreti menlehülemdir.

Hattı Hümayun

Benim vezirim

Bu havadis etrafdan tahkik olunmağa dikkat olunsun şimdi biz ter-sanemiz haline ve ihraç olunacak donanmaya dikkat eylemeliyiz işte bahar geldi bugünlerde donanma alarga olunmalıdır neferatın celbine ve levazımının tedarikine dikkat ve keremiyetle şuru olunsun bu sair şeye benzemez ihtimam isterim [2].

VII

İngiltere elçisinin Fransız - İspanyol ittifakı hakkında Babîâlinin nazardikkatini celbetmek için taktim ettiği şıkkadır

Fransız mel'unları bilcümle edyan ve tarikat ve her bir hükûmeti külliyyen ref ve ilga mülâhazasıyla işbu muharebeye mutasaddı oldukları müttefik olan devletlerin bittecrübe malûmları olmakdan naşı Françaluların bu makule hiyel ve desayisinden ve herhalde hazmü ihtiyat kaidelerine kemali basiret üzere riayet olunmak sureti Devleti Aliyeye arz ve beyan olunmuş olub İspanya ve Felemenk devletleri şimdiye kadar ittikleri gibi bundan böyle dahi França cümhuru tarafından idare etdirildikçe

[1] Paris büyük ilçisi.

[2] Baş vekâlet arşivi sandık 47, hat 17.

Fransalı ile cismi vahid gibi addolunmak iktıza eylediği ve bu takdirce elçileri ve âdemleri dahi asıl Fransız memurları gibi oldukları biştibah-
tır. İşbu mülâhazat alehtlak esasdan olan mütaleatdan olub ancak İspanya elçisinin Asitanei saadete vürudu maddesi Paris tarafından olunduğu kaziyesine atfı nazarı dikkat olunursa ol mahalde Françaluların maksadı müceddeden Devleti Aliyye ile bâbı muhabereyi küşad etmek niyetine mebni olduğu biştibah olmakla bu babda msaadei seniyye vakti hale nazaran dostluk ve ittifak muktezasına mugayir bir keyfiyet idüğü bahir ve bu suretde bu aralıkda İspanya elçisinin kabul olunmaması hem kârı dirayet muktezası ve hem saltanatı seniyyenin maslahatı mahsusasından olduğu zâhirdir. Zira İspanya devletinin elçisi Asitanei saadetde ikamet etmek üzere memur olsun olmasun İspanya devleti iktıza ider ise Mısır aleyhine olarak kendi donanması ve akçesiyle Françaluların imdada kusur etmeyeceği âşikârdır. Vakîâ bu aralıkda İspanya donanması Brest limanında olub limanı mezkûrdan hurucunda ol havalide olan İngilterelüya rast gelmeyüb Sebte boğazını dahi mürur edebiliyorsa ve İspanya donanması ile França donanması müttehiden Akdenizde olan İngiltere sefainine aded cihetiyle faik olmakdan nâşi ledelmukabele amiral Kieth galib gelür ise Mısır sevahiline dahi taarruza tesaddi edeceği bâhirdir.